

על נגישות ועיצוב

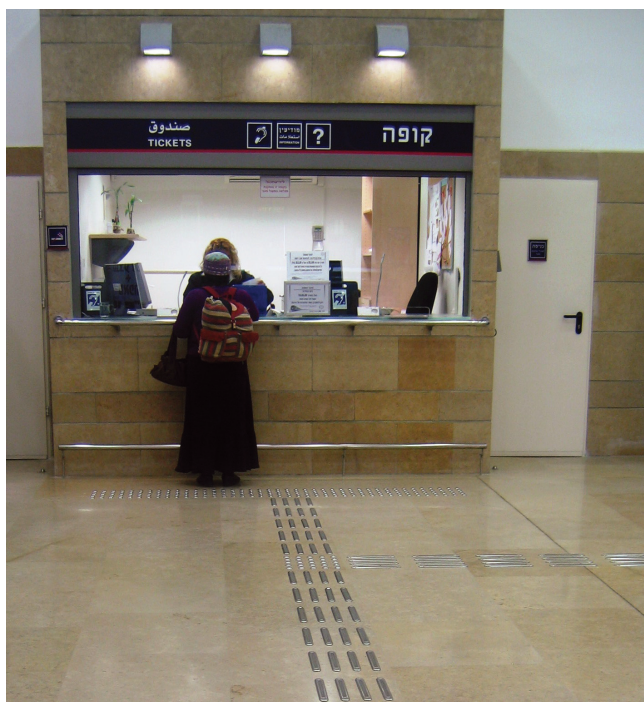
מאת: אוהד בן דוד

תקנות חוק הנגישות, שנכנסו בימים אלה לתוקפן, מעלות על סדר היום ערכים חשובים ביותר של שוויוניות וכבוד לבריות, ובתוך כך מפנות את תשומת הלב גם לנגישות המישושית ולפתרונות חדשים בתחום המאפשרים השתלבות אסתטית בהיבט היצירתי של התכנון

סביבה נגישה היא סביבה שתוכננה תוך התאמה לציבור עם מוגבלות פיזית או חושית (כבדי ראייה, תנועה ושמיעה), במטרה לאפשר לו נוחות וחופש תנועה ללא הגבלות העלולות לפגוע בבריאותו. סביבה כזו מאפשרת גם לכלל האוכלוסייה להשתלב בה באופן נוח פעיל ועצמאי, ומתוך כך, הבטחת יישומה בשטח חייב להיות אינטרס משותף לכל - החל מכלל הציבור, עבור דרך הרשויות, היזם, המתכנן ועד הקבלן המבצע. בעוד הפתרונות להשגת נגישות פיזית מתמקדים בעיקר ביצירת דרכי גישה נוחות, דוגמת מפתחים רחבים או "רמפות", הוא הרי שנגישות המתייחסת למוגבלות חושית, ולעיינו כאן מוגבלות ראייה, נדרשת לפתרונות תכנון שעיקרם הסתייעות בממד מישושי.

נגישות - אתגר חדש במארג התכנון המרחבי תכנון המרחב הציבורי, כמו כל תכנון שהוא, משלב חשיבה יצירתית ועיצוב ארכיטקטוני, לצד התייחסות למארג רחב של אספקטים בתחומי תשתיות, קמעונות, תחבורה ציבורית ותנועה בטוחה של אנשים במרחב. בשנים האחרונות נוסף למארג זה היבט נוסף וחשוב לאין ערוך - **הבטחת נגישות לאנשים עם מוגבלויות**. בדומה לדיסציפלינות אחרות, כך גם תחום הנגישות מצריך ידע והבנת הצרכים המיוחדים של אנשים עם מוגבלויות והכרות עם הפתרונות המתאימים ביותר להנגשה של מבני ציבור וסביבתם, על מנת לייצר שילוב מיטבי של אסתטיקה עם מענה נגישותי.

השפה המישושית. בהיעדר יכולת ראייה תקינה, לקווי ראייה נעזרים, בין היתר, בחוש המישוש לצורך התנהלותם היומיומית. השפה המישושית הסביבתית, היא "כתב הבריל" של המרחב הציבורי, ומטרתה למפות אותו באופן שמאפשר תנועה, הכוונה והתנהלות בטוחה של כבדי ראייה ושל עיוורים באמצעות מישוש ברגל ו/או במקל נחייה. השפה המישושית כוללת שני אלמנטים מרכזיים: פסים להכוונה "**סימן מוביל**" ומשטחי בליטות "**סימן אזהרה**" להתרעה (משטח המורכב מגבשושיות / מסמרות מישושיות). פסי ההכוונה המובילים, מתווים את הדרך הבטוחה מנקודת המוצא אל היעד הרצוי, והמסמרות המישושיות יוצרות משטח התרעה המהווה מעין "תמרור עצור", שתפקידו להזהיר מפני מכשולים לאורך המסלול הנגיש ו/או להתריע בפני שינויים בנתיב ההליכה. שילוב שני האלמנטים יחדיו מהווה פתרון חיוני להכוונת אנשים עם לקות ראייה במרחב הציבורי.

פתרונות נגישות מישוריים במרחב הציבורי

עד היום התמקדו פתרונות הנגישות בתחום הריצוף:

1. אריחים מתועשים המיוצרים בגודל ידוע כאשר עליהם מוטבעים הסימנים המישוריים להכוונה ותבליטי התרעה. האריחים מספקים מענה להתוויית מסלול בעל ממד מישורי, אולם יש להביא בחשבון כי חלקם עלולים להישחק במקומות בהם קיימת תנועה רבה של הולכי רגל, והנגשת מבנה קיים (הפיכתו לנגיש) מחייבת החלפת ריצוף.

2. פתרון נגישותי המתקבל תוך שילוב יצירתי של שני סוגי אריחים היוצרים מסלול שונה בגוונו ומרקמו. פתרון זה נותן בידי המתכננים גמישות רבה יותר בבחירת גווי המשתחים ומספק מענה המותאם בעיקר למרחב שמחוץ למבנה. הנגשת מבנה קיימים מחייבת החלפת ריצוף.

בשורה חדשה בתחום פתרונות הנגישות, שמתאימה לשילוב יעיל במרחבים חיצוניים, כמו גם בחללי פנים, הינה זו של "יעד נגיש" - מיזם ישראלי המפתח מוצרי נגישות איכותיים בעלי פן עיצובי המשרתים באופן היעיל ביותר את אוכלוסיית האנשים עם מוגבלויות הראייה, ובמקביל מאפשרים חופש יצירה בתכנון. פתרונות אלה עשויים מחומרים מתכתיים איכותיים (נירוסטה, פליז ואלומיניום) המשתלבים באופן הרמוני עם אלמנטים מתכתיים נוספים, כמו מאחזי יד ועבודות מסגרות אחרות הקיימים במבנה, תוך יצירת רצף אסתטי. המוצרים, שהינם עמידים בפני שחיקה וכולטים במרקם ובגון, מתאימים לשילוב בכל סוגי הריצופים, ומוצעים כפרטים-בדידים הניתנים להתקנה קלה מותאמת לאופיו העיצובי של המבנה- הן החיצוני והן של חללו הפנימי, ללא כל צורך בהחלפת ריצוף קיים.

למותר לציין כי כל ביטוי של הנגשה המיושם באופן אינטגרלי בפרויקטים ציבוריים ובתכנון הסביבתי, מעיד עלינו יותר מכל כעל חברה מתקדמת, שידעת לקבל את האחר, ויכולה להרשות לעצמה לעסוק לא רק בהישרדות אלא גם בשיפור איכות החיים. בתוך כך, על החברה כולה מוטלת האחריות ללימוד חידושי התקניה ולעודד את יישומם כבר בשלב החזון התכנוני על מנת להבטיח חללים ציבוריים נוחים וידידותיים ונגשים לכול.

החוק

בימים אלו נכנסות לתוקף תקנות חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות לפי תיקון מס' 2 לחוק תשנ"ח - 1998 בו מוגדרת הזכות לנגישות כעקרון יסודי. על פי נתוני הלמ"ס, כל אדם רביעי בישראל מוגדר כאדם עם מוגבלות ולכן החוק מחייב שהמרחב הציבורי יעניק עצמאות מרבית לאנשים עם מוגבלות, תוך מתן מענה הולם לצרכיהם המיוחדים ולחברה כולה. תקנות הנגישות החדשות מחייבות אישור מורשה נגישות לכל בקשה להיתר בנייה, בשלב מסירת המבנה (טופס 4), כפי שדרושה גם חתימת אדריכל או מהנדס. החוק מחייב הנגשה של מקומות המיועדים לשימוש הציבורי הרחב והפיכתם לזמינים לכל, תוך סילוק מכשולים פיזיים המקשים על אנשים עם מוגבלויות את ההתמצאות והגישה לשירותים ומידע. תקנות הנגישות מחייבות הנגשה של מבני ציבורי שיש בהם תפוסה העולה על 500 איש ובמבנים בהם ישנן כניסות המשרתות 200 איש לפחות. החוק קובע כי השימוש באמצעי הכוונה מישוריים: **סימן אזהרה** - סימן תבליטי הנועד להזהיר מפני סכנה או שינוי במרחב ו**סימן מוביל** - סימן תבליטי המסמן את מסלול ההליכה הבטוח ביותר אל היעד הרצוי. שני אלמנטים אלו מהווים את "השפה המישורית" אשר מסייעת להתמצאותם של אנשים עם לקויות ראייה במרחב הציבורי. על פי תקנות הנגישות סימנים אלו חייבים להיות בניגוד חזותי ובניגוד מישורי למשטח הקיים. התקנות מתייחסות גם לשימוש במגוון עזרים המסייעים גם לאנשים עם לקויות אחרות (כמו ליקויי שמיעה) להתמצא ולהתנהל באופן עצמאי במקומות ציבוריים.

ומסמרות, מנוגדים לגוון הריצוף ומתווים מסלול נגיש אל המעליות בואך לקומת הרציפים.

בעמוד זה למעלה: מסמרות מישוריות עשויות נירוסטה ופליז מבית יעד נגיש. **בעמוד זה באמצע:** תיאטרון "נא לגעת" בנמל יפו. סימון מכשול צר(עמוד) באמצעות מסמרות נירוסטה. ומסלול עשוי פסי הכוונה, המוביל אל אולם התיאטרון.

בעמוד זה למטה: תיאטרון "נא לגעת" בנמל יפו. מסלול עשוי פסי הכוונה, המוביל אל עמדת הקבלה והבר.

